

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto nuomonė dėl Padėties panaikinimo pieno kvotų sistemą 2015 m.

(nuomonė savo iniciatyva)

(2015/C 242/04)

Pranešėjas: Padraig WALSHE

Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas, vadovaudamasis savo Darbo tvarkos taisyklių 29 straipsnio 2 dalimi, 2014 m. liepos 10 d. nusprendė parengti nuomonę savo iniciatyva dėl

Padėties panaikinimo pieno kvotų sistemą 2015 m. (nuomonė savo iniciatyva).

Žemės ūkio, kaimo plėtros ir aplinkos skyrius, kuris buvo atsakingas už Komiteto parengiamąjį darbą šiuo klausimu, 2015 m. sausio 8 d. priėmė savo nuomonę.

504-ojoje plenarinėje sesijoje, įvykusioje 2015 m. sausio 21-22 d. (sausio 21 d. posėdis), Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetas priėmė šią nuomonę 219 narių balsavus už, 1 – prieš ir 14 susilaikius.

1. Išvados ir rekomendacijos

1.1. EESRK mano, kad laipsniškas pieno kvotų sistemos pagal bendrą žemės ūkio politiką 2008 m. panaikinimas nuo 2015 m. kovo 31 d. yra esminis pokytis. Nuo 1984 m. balandžio 1 d., kai buvo pradėtas taikyti šis visapusiškas gamybos valdymas, laikui bėgant vis labiau aiškėjo, kad nepavyko pakankamai veiksmingai remti ir stabilizuoti pieno kainų ir ūkininkų pajamų, kad pieno gamyba ES sumažėjo, o pasaulio pieno gamyba smarkiai išaugo.

1.2. EESRK pasisako už tai, kad ES pienininkystės politika, panaikinimo pieno kvotas, t. y. po 2015 m., privalo ne tik sudaryti augimo ir plėtros galimybes, bet ir išipareigoti išvengti, kad būtų atsisakoma pienininkystės verslo, ir remti smulkesnius ūkininkus, ypač mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse ir kalnų regionuose. Ši politika turi sudaryti galimybes ES ūkininkams ir galiausiai ES ekonomikai pasinaudoti augančiomis pasaulinėmis pieno rinkomis, kartu pripažįstant, kad smulkūs, nepalankiomis sąlygomis veikiantys pienininkystės ūkiai daugelyje Europos regionų teikia ne mažesnę ekonominę ir socialinę naudą, ir šį jų indėlį skatinant.

1.3. EESRK įsitikinimu, tai turi būti padaryta visapusiškai pasinaudojant 2014–2020 m. BŽŪP II ramsčio nuostatomis ir pieno sektoriaus dokumentų rinkiniu, norint užtikrinti, kad pienininkystėje užsiimančios šeimos ir toliau tęstų šią veiklą visoje ES. Turėtų būti skatinama dalyvauti gamintojų organizacijose, kurios gali padėti ūkininkams gerinti savo padėtį tiekimo grandinėje, ir remiamos žinių perdavimo priemonės, kuriomis padedama ūkininkams gerinti techninį ir ekonominį efektyvumą.

1.4. Tačiau EESRK vertinimu, ramsčio biudžeto ir priemonių arba pieno dokumentų rinkinyje numatytų priemonių, dabartiniu metu sudarančių dalį 2014–2020 m. BŽŪP, tikrai nepakaks pieno sektoriaus ūkininkams apsaugoti tiek mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse arba kalnų vietovėse, tiek ir kitose vietovėse. Gali reikėti papildomų priemonių, kurios užtikrintų pieno gamintojų gyvybingas pajamas ir teisingą rinkos grąžos dalį. Jie turėtų turėti galimybę pasinaudoti ir konsultacinėmis paslaugomis gamybos našumo, įvairinimo ir perorientavimo srityse, kad galėtų priimti geriausius sprendimus dėl savo ir savo veiklos perėmėjų ateities, turint omenyje, kad nepalankias sąlygas turinčių įmonių galimybės generuoti pajamas yra ribotos.

1.5. Be to, EESRK manymu, svarbu užtikrinti, kad komerciniams ir konkurencingiems pieno gamintojams visose vietovėse, įskaitant geriau tinkančias tvariam ir konkurencingam pieno gamybos eksportui, būtų leista plėsti savo įmones atsižvelgiant į sparčiai augančią pasaulinę paklausą, o tai darydami jie kurtų darbo vietas ir pajamas kaimo vietovių ekonomikai ES. Vis dėlto pagrindinis šių ūkininkų iššūkis bus didžiulis pajamų svyravimas, susijęs su pieno produktų kainų (taigi ir gamintojų pieno kainų) ir gamybos sąnaudų svyravimu. Labai svarbu, kad ES padėtų valstybėms narėms ir pramonei spręsti su mokesčiais susijusias problemas ir sudarytų ūkininkams galimybę naudotis tokiais nesudėtingomis apsidraudimo nuo rizikos priemonėmis kaip fiksuotos pelno maržos sutartys.

1.6. EESRK primygtinai ragina, kad **nepakankamas „apsauginio tinklo“ lygis**, numatytas BŽŪP reformoje, būtų peržiūrėtas ir nuolat peržiūrinamas, siekiant užtikrinti jo glaudesnę sąsają su faktiškais gamybos sąnaudomis.

1.6.1. Turi būti toliau skatinamas tiek pieno produktų vartojimas ES vidaus rinkose, tiek jų eksportas. ES turi padėti identifikuoti ir plėtoti naujas rinkas, taip pat užtikrinti, kad tarptautiniai prekybos susitarimai būtų subalansuoti ir teisingi ES eksportuotojų atžvilgiu, kad jie galėtų patekti į rinkas.

1.6.2. Vidaus rinkoje ES turi remti teigiamo pieno vartojimo poveikio sveikatai, kurį patvirtina naujausi moksliniai tyrimai, propagavimą.

1.6.3. ES taip pat turi stiprinti savo mažmeninės rinkos reguliavimą, kad būtų ribojamos mažmenininkų pelno maržos, o ūkininkams sudaromos geresnės galimybės susigrąžinti savo sąnaudas.

1.7. Galiausiai, turi būti pripažintas ir remiamas labai svarbus kooperatyvų vaidmuo pieno sektoriuje. Kooperatyvams globalioje pieno pramonėje tenka pagrindinė vieta, kaip rodo 2014 m. liepos mėn. „Rabobank“ tyrimas, tarp 10 geriausių pasaulyje pieno bendrovių yra 4 kooperatyvai⁽¹⁾. Kooperatyvai gali būti daug naudingesni pienininkystės ūkiams sprendžiant su kainų svyravimu susijusius klausimus negu privatūs pieno supirkėjai ar perdirbėjai, kadangi kooperatyvų pieno tiekėjai dažniausiai yra ir jų akcininkai. Be to, jie prisiima daug tvaresnius ilgalaikius išpareigojimus supirkti pieną iš kooperatyvui priklausančių ūkininkų gyvybingomis kainomis.

2. Bendrosios aplinkybės. Įgyta patirtis

2.1. 2014 m. rugsėjo mėn. vidutinė pieno kaina ES buvo 37,47 cento už kilogramą (šaltinis „LTO Nederland“, pieno sektoriaus apžvalga)⁽²⁾, kuri yra 8,2 % mažesnė nei 2014 m. vasario mėn. to paties šaltinio užfiksuota vidutinė pieno kaina.

2.2. Didelė pieno paklausa pasaulinėse rinkose lėmė tai, kad iki vėlyvo pavasario išliko tvirtos kainos. Tačiau kainų koregavimas prasidėjo, kai didžiausi eksportuotojai pradėjo didinti gamybą (+ 4,3 % per metus 2014 m. sausio–vasario mėn. laikotarpiu), kuri lenkė didelį paklausos augimą (+2–2,5 % per metus) daugiausia sparčiai besivystančiose rinkos ekonomikos šalyse. Pastaruoju metu Kinijos, kuri ankstesniais mėnesiais prisipirko per daug, laikinas pasitraukimas iš rinkos ir Rusijos uždraudimas įvežti ES pieno produktus – Rusijai teko 33 % ES pieno produktų eksporto – taip pat turėjo įtakos biržos kainoms, kartu ir gamintojų kainoms 2014 m. antroje pusėje.

2.2.1. Dėl greitai krentančių pieno kainų 2014 m. pabaigoje ES pieno gamintojai, suprantama, yra susirūpinę galimos ES pieno kvotų sistemos panaikinimo ir toliau augančios gamybos kituose pasaulio regionuose įtakos jų pajamoms artimiausiais mėnesiais, guosdamiesi bent jau tuo, kad taip bus neilgai. Jie taip pat teisėtai abejoja ES pasirengimu ir galimybėmis padėti jiems išgyventi dėl būsimų krizių neišvengiamų pieno kainų ir pajamų mažėjimo laikais.

2.3. Pieno ir pieno produktų vidutinės ir ilgalaikės perspektyvos tiek pasaulio, tiek vidaus rinkose išlieka labai palankios. Pasaulinė paklausa ir toliau yra dinamiška, ypač sparčiai besivystančiose šalyse, ir remiasi stipriomis demografinėmis tendencijomis. Tradiciniai, aukštos kokybės amatininkų produktai, daugelis kurių yra gaminama mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse iš pieno, pagaminto pažeidžiamuose ūkiuose, yra aukštai vertinami vartotojų, o jų paklausa auga net ir brandžiose Europos vidaus rinkose. Pavyzdžiui, inovatyvūs sportininkams, medicinai ar kūdikių maitinimui skirti pieno produktai, kurių pagrindinė sudedamoji dalis yra išrūgos ir kiti komponentai, tampa vis labiau vertinami tiek vidaus, tiek tarptautinėse rinkose.

2.4. Panaikinus kvotas galima tikėtis, kad gamyba augs ypač tose valstybėse narėse, kurias dabartiniu metu kvotos varžo, būtent Airijoje, Vokietijoje, Olandijoje, Danijoje, Austrijoje, Lenkijoje ir Prancūzijoje.

⁽¹⁾ https://www.rabobank.com/en/press/search/2014/dairy_top20.html

⁽²⁾ <http://www.milkprices.nl/>

2.5. Tačiau vis dar abejojama ES reguliavimo sistemos pajėgumu spręsti ypač didelio rinkos nepastovumo ar kritines situacijas, ypač norint padėti ūkininkams tvarkytis turint labai svyruojančias pelno maržas ir pajamas, ir užtikrinti subalansuotą pieno gamybą visoje ES.

2.6. Rusijos uždraudimas įvežti pieno produktus ir jo padariniai visoms ES pieno produktų rinkoms buvo pirmas naujo ES krizių valdymo režimo išbandymas, o turint omenyje, kad paramos privačiam sūrio saugojimui atnaujinimas (po to, kai ji buvo staigiai nutraukta), taip pat parama privačiam sviesto ir nugriebto pieno miltelių saugojimui, taip pat pratęstas intervencinio supirkimo laikotarpis ir didesnės išlaidos reklamai turi nedidelį poveikį rinkoms, rodo, kad abejonės yra pagrįstos. Turi būti parengtos papildomos priemonės rinkų krizių atveju, tačiau svarbiausia, kad ES būtų pasirėngusi tas priemones greitai ir ryžtingai įgyvendinti.

2.6.1. ES galėjo pasimokyti iš savo patirties reaguojant į didelio masto pieno paklausos ir kainų sumažėjimą, susijusį su finansų krize 2008–2009 m. Tuo metu, 2009 m., dėl ES Komisijos delsimo imtis veiksmų jai teko 6 mėnesius taikyti intervencinį sviesto supirkimą ir 8 mėnesius nugriebto pieno miltelių supirkimą, kol rinkos kainos pasiekė ir visiškai viršijo visą intervencinio supirkimo kainą. Sviesto priėmimas privačiam saugojimui truko beveik ištisus metus (nuo kovo iki gruodžio mėn.) ir tęsėsi 2010 m., pasibaigdamas tik 2010 m. rugpjūtį. 2009 m. visoms intervencinėms priemonėms buvo išleista 370 mln. EUR, iš kurių 181 mln. EUR – eksporto grąžinamosioms išmokoms. 2010 m. visoms intervencinėms priemonėms, skirtoms paremti rinką, buvo išleista 529 mln. EUR, iš kurių 186 mln. EUR – eksporto grąžinamosioms išmokoms. 2010 m. ES Komisija uždėjo 31 mln. EUR iš nenugriebto pieno miltelių ir sviesto pardavimo iš intervencinių atsargų ir dar 73 mln. EUR iš nugriebto pieno miltelių pardavimo 2011 m. Daug produktų atsargų buvo taip pat naudojamos įgyvendinant nepasiturintiems asmenims skirtą programą, kitu atveju tam būtų reikalinga finansinė parama iš ES biudžeto⁽³⁾.

2.6.2. Be to, 2009–2010 m. Europos Parlamentas balsavimu pritarė 300 mln. EUR išmokėjimui tiesiogiai ES pieno sektoriaus ūkininkams. Tai sudarė mažiau kaip 600 eurų vienam ūkininkui (remiantis tuo, kaip ji buvo paskirstyta Airijoje), ir buvo išmokėta labai pavėluotai, tik 2010 m. pradžioje, kai kainos jau buvo pradėjusios atsigauti. Neaišku, kiek kainuoja šios priemonės administravimas. Remdamiesi šia patirtimi turime padaryti išvadą, kad tiesioginės išmokos iš esmės nekeičia padėties rinkose, o ūkininkui išmokėta nedidelė suma kainuoja milžiniškus pinigus.

2.6.3. 2009 m. pieno sektoriaus krizės metu gamybos sąnaudos buvo gerokai mažesnės nei dabar. Tais metais Airijoje gamybos sąnaudos sudarė 19 ct/l, o 2014 m. išaugo iki 25,6 ct/l. Intervencinis „apsauginis tinklas“, kurį užtikrina dabartinės nenugriebto pieno miltelių ir sviesto intervencinės supirkimo kainos, prilygsta gamintojo kainai, siekiančiai apie 20 ct/l, ir todėl visiškai nebeatitinka ūkininkų gamybos sąnaudų.

2.7. Pateikta minčių, kokiomis priemonėmis galėtų naudotis ES, kad išlaikytų gyvybingą pieno gamybą krizių metu ir geriau valdytų neigiamus padarinius pieno gamybai mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse. Svarbu, kad pasiūlytos priemonės būtų tinkamos ir pritaikytos Europos pieno rinkai, kurioje pieno kainoms net ir jo neeksportuojančiose šalyse dabartiniu metu didelį poveikį daro pasaulinės tendencijos. Šio fakto nepakeis joks vienašalis ES pieno gamybos valdymas, net savanoriškas.

3. Pieno rinkų perspektyvos po 2015 m.

3.1. Pagal JT pasaulines demografines ir socialines bei ekonomines prognozes pasaulio gyventojų skaičius išaugs nuo dabartinių 7 milijardų iki 8,4 milijardo 2030 m. ir iki 9,6 milijardo 2050 m.⁽⁴⁾ Pagrindinis, ar net visas augimas prognozuojamas besiformuojančios rinkos ekonomikos šalyse, kuriose atitinkamai augs ir vidurinė klasė. 2012 m. apžvalgoje HSBC *Global analysts*⁽⁵⁾ daro išvadą, kad iki 2050 m. 2,6 milijardo gyventojų, t. y. trečdalis dabartinio pasaulio gyventojų skaičiaus, uždirbs bent jau vidutines pajamas. Ši grupė bus ne tik didesnė, bet ir įtakingesnė, diktuojanti vartojimo įpročius. Šie vartotojai linkę įtraukti į savo mitybą vis daugiau gyvūninių, o ne augalinių baltymų.

⁽³⁾ ES Komisijos ataskaitos dėl ES pieno sektoriaus intervencinių priemonių 2008, 2009, 2010 ir 2011 m. (ES MMO).

⁽⁴⁾ *World Population Prospects: 2012 Revision*, JT, 2013 m. birželio mėn.

⁽⁵⁾ *Consumer in 2050 – The Rise of the Emerging Market Middle Class – HSBC Global*, 2012 m. spalio mėn.

3.2. Tai užtikrina pieno produktams tvirtas pozicijas, kadangi tiek Vyriausybės, tiek žmonės priskiria pieno produktus sveikai mitybai, dažnai pageidaujama ir remiamai oficialios politikos (pavyzdžiui, pieno programa mokyklose Kinijoje).

3.3. OECD ir FAO savo naujausioje Žemės ūkio perspektyvinėje apžvalgoje ⁽⁶⁾ prognozuoja, kad iki 2023 m. pasaulinė pieno produktų, ypač nugriebto pieno miltelių, išrūgų ir sūrio, paklausa augs beveik 2 % per metus, sviesto paklausa augs šiek tiek mažiau – apie 1 %. Tarptautinė pieno produktų pakavimo bendrovė „Tetra Pak“ savo 7-ajame pieno produktų indekse, paskelbtame 2014 m. spalio mėn., prognozavo, kad metinis paklausos augimas tuo laikotarpiu sieks 3,6 %. Jie ir kiti ekspertai, pavyzdžiui, GIRA, INCN, CNIEL ⁽⁷⁾ ir kt., teigia, kad iš esmės ilgą laiką gamybos augimas vysis paklausos augimą, kadangi yra palyginti nedaug vietovių, kuriose galėtų būti vykdoma aplinką tausojanti ir ekonomiškai konkurencinga gamyba, o tokių vietovių yra ir kai kuriuose ES regionuose, ypač šiaurės vakariniame pakraštyje.

4. Pelno maržos svyravimas – pagrindinis iššūkis pieno gamintojams

4.1. Nors iš esmės perspektyva yra labai teigiama, tačiau dėl dabartinio laikino paklausos ir pasiūlos pusiausvyros sutrikimo ūkininkai patiria su kainomis, kartu ir ūkio pajamomis, susijusių finansinių sunkumų. Tai dar labiau pajusime dėl panašių pasaulinių svyravimo tendencijų grūdų ir kitų sudedamųjų pašarų dalių srityje. Nors šie reiškiniai palyginti su demografinėmis tendencijomis yra trumpalaikiai, jie gali labai trikdyti padėtį neturint naujų prisitaikymo priemonių.

4.2. Pieno kainų, kartu ir pajamų, svyravimai yra palyginti nauja visų Europos pieno gamintojų patirtis, įgyta panaikinus didžiąją dalį paramos rinkoms ir sumažinus importo tarifus 2005–2007 m., kai buvo pradėta įgyvendinti ankstesnė BŽŪP reforma.

4.3. Nors rinkos rėmimo pakeitimas tiesioginėmis išmokomis šiek tiek padės ūkininkams spręsti pajamų svyravimo klausimą, išmokų persikirstymo lygis ir itin didelis nuo rinkos priklausančių pajamų kintamumas reikalauja papildomų priemonių.

5. Gamybos valdymas – neefektyvi strategija

5.1. GATT (dabar PPO) Urugvajaus raundo susitarime, kuris veikė 1986–1994 m. laikotarpiu, pirmą kartą į tarptautinius prekybos susitarimus buvo įtrauktas ir žemės ūkis. Tai iš esmės pakeitė ES politikos kryptį. Padidėjo importo galimybės bendrai sumažinus tarifus ir nustačius muitų tarifais neapmokestinamo importo kvotas. Naujojo GATT susitarimo laikais pradėta atsakyti rinkų rėmimo ir imta pereiti prie tiesioginių išmokų ūkininkams, kurios vėliau buvo vis labiau atsiejamos nuo gamybos. Europos pieno kvotų sistemos, įdiegtos tik dvejais metais anksčiau, tai nepalietė, ji buvo keletą kartų pratęsta.

5.2. 2003 m. atliekant BŽŪP laikotarpio vidurio peržiūrą ES valstybės narės susitarė panaikinti kvotų sistemą nuo 2015 m. kovo 31 d. Priėmus šį sprendimą, 2008 m. buvo priimtos „minkšto nusileidimo“ priemonės kvotų sistemos panaikinimui palengvinti. Šis politikos krypties pasikeitimas, nedviprasmiškai atsisakant riboti gamybą ar jos valdymą, vyksta tuo metu, kai sparčiai auga pasaulio rinkos. Todėl protinga leisti Europos pieno gamintojams ir Europos pieno pramonei – kartu ir visai ES ekonomikai – pasinaudoti galimybe tiekti šioms rinkoms ir tokiu būdu kompensuoti jiems kai kuriuos milžiniškus rinkos dalies praradimo nuostolius, patirtus per 30 kvotų stagnacijos metų.

5.3. Tačiau ankstesnę BŽŪP įgyvendinus pasireiškusio naujo kainų svyravimo laikotarpio, sukėlusio didelę pieno gamintojų pajamų krizę 2009 m., vėl imta kalbėti apie gamybos apribojimo naudingumą, ir pastaruosius keletą metų įvairiuose Briuselio sluoksniuose svarstomi įvairūs gamybos valdymu grindžiami pasiūlymai.

⁽⁶⁾ <http://www.oecd.org/fr/sites/perspectivesagricolesdelocdeetdelafao/produits-laitiers.htm>

⁽⁷⁾ GIRA Food Consultancy, the International Farm Comparison Network and the French Centre National Interprofessionnel de l'Industrie Laitiere.

5.4. Vienas tokių pasiūlymų yra „Dantino pasiūlymas“, patvirtintas EP 2013 m. vasarą per vykusias derybas dėl 2014–2020 m. BŽŪP. Jame buvo siūloma, kad rinkos sutrikimo atvejais ūkininkai galėtų būti skatinami savanoriškai mažinti gamybą (angl. *buy out*), o tuos, kurie padidintų gamybą, būtų galima bausti. Šį pasiūlymą Europos pienininkų asociacijos (EDA) užsakymu išnagrinojo Dr. Michael Keane ir Dr. Declan O'Connor⁽⁸⁾.

5.5. Pieno politikos galimybes ateityje („Rinkos pusiausvyra ir konkurencingumas“ ir „Tvari pieno gamyba, įskaitant jos teritorinį aspektą“) Europos Komisijos užsakymu taip pat tyrė „Ernst and Young“ ekspertai⁽⁹⁾.

5.6. Abiejuose tyrimuose konstatuojama, kad gamybos valdymas (kvotos) jau neefektyvi priemonė kainoms ir pajamoms išlaikyti ir stabilizuoti. Abiejuose tyrimuose nurodoma, kad siūlomą „išpirkimą“ ar kitas gamybos valdymo priemones būtų sunku įgyvendinti visoje ES, kadangi kainų, galinčių sukelti pajamų krizę, lygis skirtingose šalyse yra labai nevienodas; tai būtų neefektyvu ir dėl to, kad prireiktų daug laiko, kol tokios priemonės įsigaliojūt; be to, būtų brangu jas taikyti dėl kompensacijų, kurias tektų mokėti ūkininkams, kad jie savanoriškai sutiktų mažinti gamybos apimtį, dydžio. Be to, dr. M. Keane ir dr. D. O'Connor pabrėžia, kad šios priemonės įgyvendinimas turėtų daugybę numatytų ir nenumatytų neigiamų padarinių normaliam pieno rinkų funkcionavimui, o investavimas ir planavimas ūkio ir perdirbimo lygmenimis būtų beveik neįmanomas.

5.7. Tačiau dr. M. Keane ir dr. D. O'Connor labiausiai pabrėžia tai, kad siūloma priemonė galėtų būti efektyvi, jei būtų taikoma uždaroje ekonomikoje, o atviroje ekonomikoje tik tuo atveju, jei tokią politiką kartu įdiegtų visi stambiausi tarptautiniai tiekėjai. Įdiegus šią priemonę, kaip kad siūloma, t. y. vienašališkai, daugiausia laimėtų mūsų tarptautiniai konkurentai, o ES pieno gamintojai prarastų konkurencingumą ir turėtų toliau taikytis su gamybos sprendimų, priimtų mūsų konkurentų JAV ar Naujojoje Zelandijoje, poveikiu jų pieno kainai.

5.8. Vien tik per pastaruosius 10 metų, kol ES buvo varžoma kvotų, pasaulinė pieno gamyba išaugo išpūdingais 22 %. Per tą patį laikotarpį mūsų konkurentės, ypač daug eksportuojančios Naujoji Zelandija ir JAV, savo gamybą ženkliai padidino, o ES gamyba traukėsi – ir kvotos neapsaugojo ES pieno gamintojų nuo stiprių kainų sukrėtimų 2007–2009 m. laikotarpiu.

5.9. Taip pat būtų teisinga pripažinti, kad šių šalių eksporto augimo strategijos, paremtos gerai išreklamuotais investiciniais planais Naujojoje Zelandijoje ir ypač JAV, bus ir toliau įgyvendinamos po 2015 m. Jei ES neįsitrauks į žaidimą, prarasime svarbias pasaulinio eksporto galimybes ir tai ES ūkininkams kainuos pakankamai daug, tačiau bendresne prasme bus prarastos darbo vietos ir ES kaimo ekonomikos pajamos.

6. Rizikos valdymo priemonės ir geresnis „apsauginis tinklas“

6.1. „Ernst and Young“ studijoje taip pat primygtinai rekomenduojama stiprinti „apsauginį tinklą“ rinkos krizių atvejais. Joje akcentuojama paramos pieno gamintojams svarba naujo pajamų svyravimo, kurio priežastis – labai didelis pieno kainų ir gamybos sąnaudų svyravimas, atvejais ir nurodomi tokie rizikos valdymo įrankiai kaip rizikos draudimas, ateities sandorių rinkos ir kt.

6.2. ES privalo leisti valstybėms narėms numatyti mokesčius sprendimus, kurie padėtų ūkininkams atsidėti gerais metais uždirbtų pajamų, kurios būtų grąžintos į verslą ir apmokestintos tik blogesniais metais, taip pat galėtų būti panaudotos investicijoms į verslo plėtrą tarp šių dviejų laikotarpių.

⁽⁸⁾ *Analysis of the Crisis Dairy Supply Management Proposal in the Report of the Committee on Agriculture and Rural Development (COMAGRI) on CAP Reform 2012/2013 (final version)* – autoriai dr. Michael Keane, 2013 m. rugsėjo mėn., Korkas, Airija, ir dr. Declan O'Connor, Korko technologijų institutas, Airija.

⁽⁹⁾ AGRI-2012-C4-04 – *Analysis on future developments in the milk sector Prepared for the European Commission – DG Agriculture and Rural Development Final report 19 September 2013, Ernst and Young.*

6.3. ES taip pat turi skatinti (galimas dalykas, tuo pat metu reguliuodama) pramonę siūlyti ūkininkams apsidrausti nuo kainų ir pelno maržos rizikos pasirinkimo sandoriais, kurie leistų ūkininkams be sudėtingų ateities sandorių rinkų procedūrų paprasčiausiu įmanomu būdu pasinaudojant pasirinkimo sandoriais tam tikram laikotarpiui nustatyti tam tikros savo pieno procentinės dalies kainas (pelno maržą). JAV ūkininkai jau gali naudotis šios rūšies priemonėmis per pieno kooperatyvus, o keletas pieno supirkėjų („Glanbia“ Airijoje ir „Fonterra“ Naujojoje Zelandijoje) jau įdiegė ūkininkams naudingas fiksuotos kainos (pelno maržos) sistemas. Gyvybiškai svarbu sudaryti geresnes galimybes naudotis tokiomis priemonėmis Europoje.

6.3.1. Su „Glanbia Index“ susieta fiksuotos pieno kainos schema sudaro ūkininkams galimybę savanoriškai įšaldyti tam tikros pagaminto pieno dalies fiksuotą kainą trejiems metams. Kaina kiekvienais metais koreguojama atsižvelgiant į tam tikrą gamybos sąnaudų infliaciją, tad ūkininkai taip pat užsitikrina didelę savo pelno maržos dalį. Nuo 2010 m. iš viso buvo įgyvendinamos keturios trejų metų schemos ir visose jose buvo viršytas norinčiųjų dalyvauti skaičius, kadangi jose dalyvaujantys ūkininkai gali būti tikri dėl pajamų iš tam tikros savo pieno dalies. Apskaičiuota, kad 22 % viso „Glanbia“ supirkto pieno yra supirkta pagal šią schemą, ir dauguma ūkininkų, kurie dalyvavo pirmoje schemoje, norėjo dalyvauti ir vėlesnėse schemose.

6.4. Ekonominiu požiūriu labai svarbu, kad ES peržiūrėtų „apsauginio tinklo“ nuostatų pagrindą. „Parama“, teikiama pieno intervencinėmis kainomis, kurios nekinta nuo 2008 m. vidurio, sudaro apie 19 ct/l be perdurbimo sąnaudų, o tai jau seniai neturi nieko bendro nei su daug aukštesniu pasaulinių ir ES pieno kainų lygiu, nei su gerokai išaugusiomis pagrindinėmis gamybos sąnaudomis. ES privalo sustiprinti savo apsauginį tinklą padidindama nugriebto pieno miltelių ir sviesto intervencines kainas bent jau tokiu mastu, koku išaugo gamybos sąnaudos, ir privalo nuolat stebėti, ar jų apsauginis tinklas atitinka gamybos sąnaudas.

6.5. Šis sektorius turės išsiaiškinti, ar gali būti sukurta papildoma reagavimo į krizę priemonė, ypač dažnai svyruojant kainoms, kurios kelia grėsmę ūkininkų egzistencijai.

6.6. Ūkininkų nuomone, geriausia pienininkystės verslo teisinė forma yra kooperatyvai. Kooperatyvai pirmenybę teikia akcininkų (ūkininkų) pelnui arba dividendais, arba pieno kainomis. Jų veiklos tikslas – narių gerovė ir jų optimalaus verslo interesas.

6.7. Kooperatyvai turi unikalią galimybę suteikti ūkininkams tokias kainų svyravimo valdymo priemones kaip fiksuotų kainų sutartys ar galimybės „iššaldyti“ tam tikram laikotarpiui pieno kainą arba pelno maržą.

6.8. Bet kokia pienininkystės politika ateityje turi deramai atsižvelgti į didžiulę kooperatyvų svarbą ir nesudaryti sunkumų tam, kas ūkininkų požiūriu yra ideali struktūra.

6.9. Tai, kad ūkininkai negali susigrąžinti savo sąnaudų iš mažmeninės grandinės, taip pat turi būti sprendžiama. Vartotojai gauna mažai naudos iš drastiško pieno produktų kainų sumažėjimo, tačiau mažmenininkai visuomet siekia užsitikrinti visą įmanomą naudą darydami spaudimą tiekėjams, kai krenta pasaulinės pieno kainos, kaip kad yra dabartiniu metu. Žemesnės didmeninės kainos, kurias išsikovoja mažmenininkai, kartais, jei ne teisiniu, tai moraliniu požiūriu abejotinais būdais, leidžia mažmenininkams pasipelnėti iš likusių grandinės dalyvių ir vartotojų ir taip padidinti savo pelną. Ūkininkai yra pačioje šios grandinės pabaigoje ir neturi jokių galimybių apsaugoti savo pelno maržą, kad išlaikytų savo šeimos pajamas. Spartesnė ES Komisijos intervencija į rinką padėtų greičiau įveikti rinkos krizes ir iki minimumo sumažintų pirmiau minėtą mažmenininkų spaudimą.

7. Tvari pieno gamyba mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse

7.1. Pienininkystės ūkių socialinis ir ekonominis bei aplinkosauginis indėlis visuose ES regionuose yra gyvybiškai svarbus. Ilgą laiką vienas BŽŪP tikslų buvo remti šiuos ūkius, kurių dauguma yra smulkūs ir pažeidžiami, ir pripažinti jų veiklą. BŽŪP II ramstis apima didelį skaičių šiuo požiūriu aktualių priemonių, kaip ir naujos nuostatos, dabartiniu metu įtrauktos į BŽŪP (BRO) ir pirmą kartą pasiūlytos pieno sektorių reglamentuojančių dokumentų rinkinyje.

7.1.1. Tačiau kvotų galiojimo panaikinimas gali paspartinti ES pieno gamybos persikėlimą į šiaurės vakarų vietas, kur jo gamyba gali būti efektyviausia. Todėl tose Europos vietovėse, kur gamybos sąnaudos yra didesnės (ir kurios yra skurdesnės), gamybos apimtys gali būti sumažintos arba apskritai atsisakyta pienininkystės, ir ekonominis atotrūkis tarp šių regionų dar labiau padidėtų.

7.1.2. Didelė dauguma valstybių narių turi labai nedideles karvių bandas: 75 % ūkių bandas sudaro mažiau nei 9 karvės⁽¹⁰⁾. Dauguma šių ūkių, be abejo, gamina pieną savo šeimos reikmėms, ir ekonominis šių ūkių pažeidžiamumas yra akivaizdus, juo labiau, kad daugelis šių ūkių yra kalnų ar dėl kitų priežasčių mažiau palankiose ūkininkauti vietovėse.

7.1.3. ES Komisija privalo inicijuoti nuoseklų kaimo ir pieno pramonės plėtros projektą kalnų vietovėms, mažiau palankioms pieno gamybai vietovėms ir valstybėms narėms, kuriose pieno gamyba remiasi labai mažomis bandomis.

7.1.4. Papildant žinių perdavimą reglamentuojantį dokumentų rinkinį ar galbūt į jį įtraukiant, būtų ypač svarbu šiems ūkiams sudaryti galimybę pasinaudoti konsultacinėmis ir švietimo paslaugomis, kad jie galėtų priimti teisingus verslo sprendimus tiek dėl savo pačių, tiek dėl jų verslo perėmėjų ateities. Jiems galėtų būti patarta, kaip diversifikuoti veiklą, didinti našumą ar plėsti ūkį, jei tai ekonomiškai pagrįsta, o atitinkamais atvejais net patarta pagalvoti apie profesijos keitimą (profesinis perorientavimas).

7.2. Regionuose, kuriems iškilusi žemės apleidimo, nepakankamo ganymo ar kita neigiamo poveikio aplinkai grėsmė, išmokos pagal II ramstį galėtų būti tendencingai skiriamos pieno ūkiams, kuriems būtų keliamos tam tikros sąlygos.

7.3. Pažeidžiami pieno ūkiai visuose regionuose privalo būti skatinami dalyvauti gamintojų ir tarpšakinėse organizacijose, kad būtų propaguojama kokybiška produkcija ir didinamas jų svoris bei įtaka tiekimo grandinėje.

7.4. Išmokos jauniems ūkininkams taip pat galėtų būti naudojamos kartu atnaujinimui skatinti, kur bėgimas iš kaimo dėl ribotų pajamų galimybių kelia susirūpinimą. Tokie ūkininkai turėtų būti skatinami investuoti teikiant jiems paskolas palankiomis sąlygomis ar kitomis panašiomis programomis.

Bruselis, 2015 m. sausio 21 d.

*Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komiteto
pirmininkas*
Henri MALOSSE

⁽¹⁰⁾ Šaltinis: Eurostatas, 2011 m. sausio 1 d.